

DE TROPISCHE NATUUR

ORGAAN VAN DE NEDERLANDSCH-INDISCHE NATUURHISTORISCHE VEREENIGING

Onder redactie van M. A. Lief tin ck, met medewerking van Dr C. G. G. J. van Steenis voor het botanisch gedeelte. Alle stukken het tijdschrift betreffende te richten tot M. A. Lief tin ck, Zoölogisch Museum, Buitenzorg.

Hoofdbestuur der Vereeniging: Dr D. F. van Slooten, Voorzitter (Herbarium te Buitenzorg), Dr J. H. Coert, Onder-voorzitter (H.B.S.-straat 17, Soerabaja), Mej. C. J. van Schoonneveldt, Secretaresse-Penningmeesteres (van Heutszboulevard 12, Batavia - C.), M. A. Lief tin ck, Secretaris-redacteur van het tijdschrift.

Abonnementsprijs voor niet-leden der Ned.-Indische Natuurhistorische Vereeniging f 7. —

DE INDISCHE BOOMMARTER, LAMPROGALE FLAVIGULA ROBINSONI

Wat moeten wij — buiten de min of meer toevallige wetsopvattingen om — eigenlijk verstaan onder „jachtdieren”? Misschien is er een lezer die zich genoopt voelt deze vraag onder het oog te zien? Aan hem zij het dan overgelaten de vraag te beantwoorden of onze marter tot de jachtdieren behoort (of zou moeten behooren) of niet. In Holland is men nog al rijk gezegend met marters, d. w. z. soorten. Men heeft er den boommarter en den steenmarter en verder nog hermelijn, wezel en bunzing. Wij op Java bezitten slechts onzen boommarter en daarnaast het nog nauwelijks bekende otterwezeltje, *Mustela lutreolina*, waarvan mijn collectie slechts één enkel schedeltje telt, mij geschonken door den heer M. BARTELS Jr. Het laatstgenoemde drietal der Hollandsche soorten nu wordt daar door den jachtopziener vervolgd als zijnde schadelijk voor de jacht. De beide marters worden er wel eens beschouwd als nuttig door het verdelgen van ratten en eekhoorns. Voor het overige zullen we ons bepalen tot onzen Indischen marter.

Over dit dier verscheen voor kort een artikeltje in De Trop. Natuur, door APPELMAN: hoofdzakelijk een beschrijving van het uiterlijk. Van de laatste zal ik mij hier onthouden daar er reeds talrijke van zulke beschrijvingen bestaan. Speciaal ook over de rassenkwestie ware een zéér uitgebreide literatuur aan te halen. Ik wil liever probeeren iets uit te vinden over voorkomen en levenswijze, maar stel voorop dat er nog te weinig van het dier bekend is. Dit is één van die dieren waarvan elk berichtje belangrijk is. Dus bijvoorbeeld alleen maar het feit dat men het dier „gezien” heeft (en waar). Is er onder onze lezers iemand die wel eens zoo gelukkig geweest is het dier dood of levend in het wild te zien? Hij wordt ten zeerste verzocht dit te willen berichten. Mijn eigen collectie telt slechts een exemplaar van O. Java, een van Sumatra en een van Banka¹⁾.

APPELMAN spreekt van den „Javaanschen Boommarter”. Ik zelf noemde het dier vroeger den „Maleischen Boommarter”, en meen dat de laatste benaming reeds iets „minder onzuiver” is dan de eerste. Het dier komt namelijk ook voor op Sumatra, Banka, Borneo en het Maleische Schiereiland; bovendien echter ook in China en Br. Indië en op Formosa. RADDE's ras *borealis* werd zelfs beschreven van

¹⁾ In de collectie van het Zoölogisch Museum bevinden zich exemplaren van Pengalengan en het Jang-plateau, alsmede van verschillende plaatsen op Sumatra. Het otterwezeltje, *M. lutreolina*, is in het Museum vertegenwoordigd door enkele huidjes van den Jang en den Tangkoeban Prahoe.—Red.

de Amoer rivier in Siberië! Als typische localiteit is aan te nemen Nepal. Misschien ware er dan ook nog beter om te zien naar een geheel anderen naam. Er is keus uit Wit-, Geel- of Goudkeelmarter, namen die we al vinden bij PENNANT (1781), BODDAERT (1785), DESMAREST (1822) en REICHENBACH (1852). SWINHOE (1870) spreekt van „White-necked Marten”, STERNDALÉ (1884) van „White-cheeked Marten”. REICHENBACH gebruikt echter ook „(Oost) Indische Marter”, evenals BLANFORD (1888), FLOWER (1900) en OSGOOD (1932), zie ook VAN BALEN (1914). Is dit niet de beste naam? WARD (1928) spreekt van „Pine Marten”, hetgeen stellig wat te plaatselijk is.

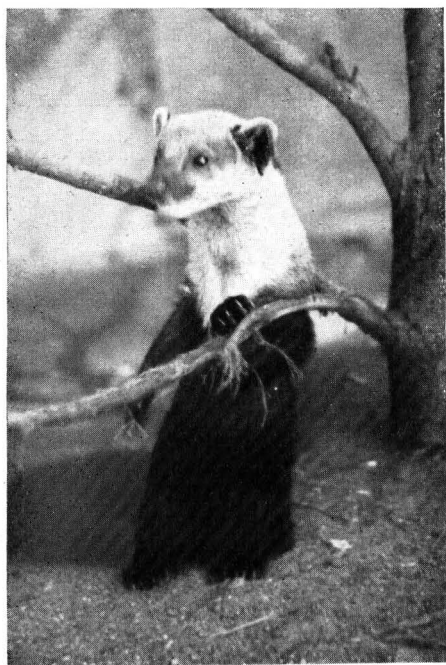

Fig. 1. Halfwas exemplaar van Oost-Java.

Hoewel er, alles bijéén, van Java zeker méér dan een dozijn exemplaren bekend zijn, zoo meen ik de soort daar toch wel als bepaald vrij zeldzaam te moeten aannemen. S. MÜLLER wees hier reeds op. Toch schrijft JUNGHUHN (1853): „Menigmaal heeft men gelegenheid deze *Mustela* te schieten, indien men haar in een rhinocerospad beloert”. Op Sumatra is ze, blijkens ettelijke vangsten (bijv. door HENRICI, MÜLLER, VON FABER, WIENECKE, WEBER, ROBINSON & KLOSS, ABBOTT, JACOBSON en mijzelf) vermoedelijk veel talrijker dan op Java, en volgens soortgelijke berichten is ze ook op Borneo niet al te zeldzaam. Hetzelfde geldt voor het vasteland en ten slotte voor Formosa (waar b.v. KURODA in korten tijd 5 exemplaren verkreeg). Het lijkt dat het dier overal elders algemeener is dan juist op Java, waarvoor misschien de sterke ontbossing van dit eiland (tot op 20 % van de totale opperplakte) aansprakelijk zou kunnen zijn?

Dit leidt ons vanzelf tot de vraag in hoeverre dit dier een uitsluitende boom- en boschbewoner is? In het algemeen meen ik dit niet te hoeven betwijfelen, al valt het op hoe relatief dikwijls de

dieren juist op den grond werden waargenomen. Reeds de vreemde manier van voortbewegen op den grond (met lompe sprongetjes en hoog opgebogen rug) lijkt er op te wijzen dat het dier geheel bestemd is voor voortbeweging en verblijf in de boomen. De 3 exemplaren die MÜLLER op Java zag, bewogen zich „op de naakte steenen langs de rand van den grooten krater” van den Tangkoeban Prahoe en den Gedeh. Zie ook den reeds aangehaalden zin van JUNGHUHN. De heer LEDEBOER ving ze, naar hij mij in 1931 vertelde, op den Jang „geregeld” in zijn a d j a g-klemmen. Op Borneo nam BANKS een exemplaar waar „on a sand-bank beside a stream one evening”. MACKENZIE verkreeg een exemplaar, gedood door honden. GYLDENSTOLPE zag de dieren in Siam dikwijls, zoowel op den grond als in de boomen. Twee exemplaren die hij schoot, bevonden zich „at a small salt-lick just before dusk, when the animals were coming down to drink”. Te vermoeden is inderdaad dat het naar beneden komen altijd slechts zal gaan om te drinken of wel om speciaal voedsel te bemachtigen (zie hieronder nog nader bij WARD, DAUVERGNE, JACOBSON). THOMAS vermeldt de etiket-aanteekening van ANDERSON

uit N. China: „Rather common, its tracks often seen”. En verder wijs ik op zijn gebruikelijk voorkomen hoog in de bergen, nabij de hoogtegrens van het plantenrijk, waar hoog geboomte dus zeker niet meer voorkomt. Ter aanvulling diene nog dat CANTOR van Malaya vermeldt een exemplaar, gevangen op een koffiëonderneming op 7 mijl afstand van Kuala Lumpur, terwijl DALGLIESH er in Darjeeling, behalve verscheidene in de bosschen, ook verscheidene zag in de theetuinen. Zeker is echter toch, dat ons dier een uitstekend en vlug klimmer is en wij blijven voorloopig bij onze meening dat het een typische boom- en boschbewoner is.

Van Java zijn mij alleen vondsten bekend uit hogere streken. Het is zeker interessant hier iets aan te halen uit JUNGHUHN, met zijn groote gave tot „plastisch” beschrijven, en wel uit zijn beschrijving van de „vierde zone”: „Wij bevinden ons aan de grens van het plantenrijk op Java. Het is thans koud naar ons gevoel. In het woud beweegt zich niets behalve één enkel dier, dat nu zonder gedruisch in de duisternis rondsluip”. Het is onze marter en JUNGHUHN voegt er bij: „leeft op Java uitsluitend op hooge bergtoppen” en „uitgenomen den Rhinoceros is deze soort op Java het eenige zoogdier dat zich voortdurend ophoudt op de hooge bergtoppen. Stil sluip het tusschen de boomstammen en struiken heen, waar het eene weerlooze prooi vindt in *Turdus fumidus* (een lijster) en de nesten der onschuldige duiven plundert, die het opzoekt in het struikgewas”. (Vrage: zijn er inderdaad onder onze duiven soorten die in het struikgewas nestelen?). Van elders echter zijn er ook wel laagland-waarnemingen. Reeds S. MÜLLER zegt (als tegenstelling tot Java) dat het dier zich op Sumatra niet zelden vertoont in de groote moerasige bosschen in de nabijheid van het zeestrand. MOORE (1858) geeft als vindplaats speciaal de „lower and middle regions of the Western Himalayas”, waar het dier toen „gewoon” was. CRUMP verzamelde zelf in Br. Indië exemplaren van 2000 tot 9000 voet en zegt „probably found much higher up”, maar ook: „it is even reported from the Plains though rare low down”.

Het dier schijnt onder normale omstandigheden paarsgewijs te leven. Voor den Jang werd dit mij bevestigd door den heer LEDEBOER. Zie ook S. MÜLLER. Ook GYLDENSTOLPE zag ze „generally in pairs”. SHORTRIDGE schoot 2 exemplaren „together high up in a tree of thick forest”. MACKENZIE verkreeg een stuk, gedood door honden uit een troepje van 4 of 5. Wellicht ouders vergezeld van hun jongen? CRUMP, die er vele schoot, zegt dat de soort „hunts usually in pairs, but 3 or 4 together are met with”. „At Dhakuri I found 4 living in a hollow tree. After 2 had been shot, the others forsook this haunt”. Ook WARD zegt dat „they live in families which hunt together”. STERNDAL, BLANFORD en CHAMPION schrijven alle: „Generally in pairs, but sometimes in family parties of 5 or 6”. Van Java is mij zooiets niet bekend.

Een ander opvallend punt is het relatief groote aantal dag-waarnemingen. Natuurlijk zou dit zeer goed zijn oorzaak kunnen vinden in het feit dat „waarnemingen” uiteraard meer bij dag dan bij nacht worden gedaan. Toch viel het mij op hoe deze soort in gevangenschap veel minder de neiging heeft om den geheelen dag slapende door te brengen dan sommige andere kleine roofdieren. SHORTRIDGE noemt onze soort „without doubt more or less diurnal as these specimens (die hij blijkbaar overdag schoot) were evidently hunting”.

Ten slotte nog een uiterst belangrijk punt: het voedsel.

Dit is uiteraard (in hoofdzaak) dierlijk. Toch vermeldt de betrouwbare waarnemer WARD dat daarnaast dikwijls ook bessen worden gegeten. Verder noemt KEUCHENIUS de soort, met den Loewak, *Paradoxurus hermaphroditus*, als veel schade toebrengend aan de katoenkultuur in het Palembangsche door het eten der jonge vruchten! Deze mededeeling wensch ik echter niet zonder meer als voldoende zeker te aanvaarden. Vooral is hier te denken aan de mogelijkheid van soortenverwisseling.

Intusschen blijft nog de hoofdvraag open: welke dieren worden dan aangevallen en gegeten? Ik geloof te mogen aannemen dat het dier ongeveer *alle* andere dieren zal grijpen die binnen zijn bereik en macht vallen: vogels en hun eieren, kleine zoog-

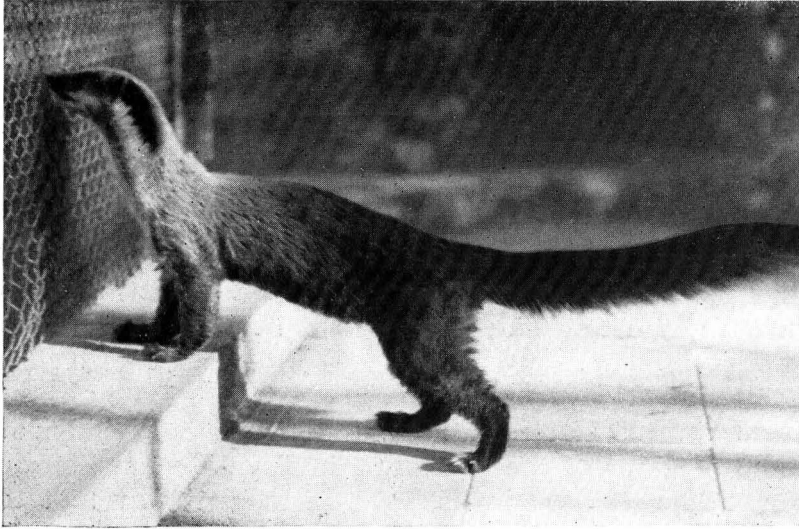

Fig. 2. Volwassen wijffe van Oost-Java.

dieren, insecten, terwijl er ook een bericht is over het vangen en eten van slangen en hagedissen. JUNGHUHN's gezegde over *Turdus fumidus* en duiven-eieren is vermoedelijk slechts een (overigens zeer waarschijnlijke) vooronderstelling. Ook M. BARTELS jr. schrijft dat „óók de zeldzame Boommarter (evenals apen en de groo-tere eekhoorn-soorten) voor bepaalde vogel-soorten als broedver-nielaars in aanmerking komt”. MOORE zegt: „Its food consists of poultry-eggs, partridges and pheasants”. CHAMPION vermeldt een geval waarin een dier in een kippenren inbrak en daar alle 30 hoenders doodde. Hij beschouwt het dier als even schadelijk voor jachtvogels en kleinere zoogdieren als de boschkat. Het gevangen exemplaar op afb. 2 werd zeer gemakkelijk voor de tralies gelokt en gehouden met een glat ijkje.

Aan zoogdieren vooronderstel ik dat hij wel veel badjings zal verslinden en ook in boomen nestelende ratten. Op den uitermate rattenrijken Tjerimai intusschen zagen wij (de heer BARTELS en ik) de soort niet. SHORE noemt voor Br. Indië o. a. „rats, mice”, maar deze samenkoppeling „ratten en muizen” wijst naar mijn ervaring in het algemeen op gebrek aan deskundigheid ter zake. Ze wordt ook op Java geregeld gebruikt voor gevallen waarin alléén ratten kunnen zijn bedoeld. JACOBSON vermeldt hoe konijnen, die op Sumatra des nachts in zijn strikken waren geraakt, daarin door dit dier werden verscheurd of aangevallen (in het laatste geval werden het konijn de achterpooten doorgebeten, waarna de roover werd gestoord en wegvluchtte). BANKS noemt het dier „mostly arboreal, generally to be seen high up in the tops of the tallest trees, but apparently descends to the ground at times, when it is reputed to attack both Pigs and Deer, fastening on either to the eye or underneath the belly and even causing their death by

sucking their blood". Dit maakt sterk den indruk niet meer te zijn dan een bevolkingsverhaal en BANKS zelf voegt er aan toe dat het hier zeker jonge dieren moet betreffen „for it is difficult to imagine so resourceful an animal as a Pig being thus overcome in his prime". Toch lezen we bij WARD: „Kills birds and any mammals it can overcome, often catching musk deer". Hij zag zelf dit laatste in Jonsar gebeuren door een „familie" marters en in DAUVERGNE hebben we een anderen ooggetuige die in de Kajnag Hills eveneens een familie van deze marters een jongen Markhoor (wilde geitensoort) zag dooden. Ook zegt WARD dat hij eens 3 of 4 marters zag „go for a young wild pig, but this was too much for mother pig to put up with". VAN BALEN haalt (zonder bronvermelding) aan dat ons dier in gezelschap „zelfs den das" aanvalt en overwint. Ten slotte nog de mededeeling van CRUMP: „A native told me that these martens frequently killed his domestic cats".

Het zijn BOURDILLON en WARD die beide zeggen dat dikwijls cicaden worden gegeten, terwijl MOORE van zijn tam, doch vrij rondlopend exemplaar zegt dat het „used to hunt after snakes and lizards, which it devoured greedily".

Natuurlijke vijanden van ons dier zijn mij niet bekend.

In gevangenschap wordt onze marter zeer tam, is vroolijk, speelsch en actief. MOORE zegt zelfs dat het „is easily domesticated, and may be taught to follow its master like a dog". ADAMS: „When moving about, it is constantly uttering a low chuckle, which is prolonged into a harsh cry when the animal is excited". Volgens BANKS bleek een exemplaar, in April op Borneo geschoten, „to have been suckling 2 young ones". APPELMAN taxeerde zijn dier op 10 Maart op circa 8-10 weken.

Buitenzorg.

H. J. V. SODY.

MEDEDEELING VAN HET HOOFDBESTUUR

Onlangs had in een der bioscooptheaters te Buitenzorg de vertooning plaats van een serie zeer geslaagde natuurwetenschappelijke films, vervaardigd en toegelicht door den bekenden operateur den heer J. C. MOL uit Haarlem, die thans in Indië vertoeft. Het Hoofdbestuur heeft den heer MOL in principe bereid gevonden deze films ook voor de afdelingen der N. I. N. V. te vertoonen, mits deze zelf voor de huur van een bioscooptheater zorgen, daar de opnamen niet op smalfilms zijn vastgelegd.

Wij vestigen tevens de aandacht van de afdelings-besturen op de omstandigheid, dat de heer MOL zich bereid heeft verklaard de financieele condities in elk afzonderlijk geval met het bestuur eener afdeling te willen regelen.

Het adres van den heer J. C. MOL luidt: Boxflat, Boxslaan (bij Tjikini), Batavia-C.

AANGEBODEN

ZWAARDEMAKER. Physiologie Dl. 1 en 2 (compleet) 3e druk, f 10.—

STORM VAN LEEUWEN. Grondbeginselen der Algemeene Pharmacologie, 1923, f 6.—

De Trop. Natuur 1927 t/m 1934 geb.; jrg. 1935 in losse-nummers, Oct.-nr. ontbreekt. Van jrg. 1928 ontbreekt de index. Samen 50.— gld. excl. verzendkosten. Bevragen bij Dr C. J. KEIJZER, N.I.A.S. Soerabaia.